ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

Когон шахри

2024 йил 14 март

Когон туманлараро иқтисодий суди, судья Ф.Муродовнинг раислигида, судья ёрдамчиси М.Насуллоеванинг котиблигида, даъвогар раҳбари Ш.Ёдгоров, Қоровулбозор тумани фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши вакили Ж.Сафаров (ишончнома асосида)ларнинг иштирокида, даъвогар "Зокир Шокир замин" фермер ҳўжалиги манфаатида Қоровулбозор тумани фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашининг жавобгар "ARK ECO TEXTILE CLUSTER" масъулияти чекланган жамиятидан 589.191.213,26 сўм асосий қарз, 117.838.243 сўм жарима, асоссиз сақланган 3.664.877 сўм ундириш тўғрисидаги даъво аризаси бўйича қўзғатилган ишни ўз биносида очиқ суд мажлисида кўриб чиқиб,

АНИКЛАДИ:

"Зокир Шокир замин" фермер хўжалиги (бундан буён матнда даъвогар ёки ФХ деб юритилади) манфаатида Қоровулбозор тумани фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши (бундан буён матнда Кенгаш деб юритилади) судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, "ARK ECO TEXTILE CLUSTER" масъулияти чекланган жамияти (бундан буён матнда жавобгар деб юритилади)дан 589.191.213,26 сўм асосий қарз, 117.838.243 сўм жарима, асоссиз сақланган 3.664.877 сўм ундиришни сўраган.

Суд мажлисида иштирок этган Кенгаш вакили даъвони кувватлаб, унда келтириб ўтилган асосларни такрорлаб, ФХнинг даъвонинг 3.664.877 сўм ундириш талабидан воз кечишини қабул қилишни, даъвонинг қолган қисмини тўлик қаноатлантириб беришни сўради.

Суд мажлисида иштирок этган даъвогар рахбари даъвони қувватлаб, унда келтириб ўтилган асосларни такрорлаб, судга даъво аризаси билан мурожаат қилинганидан сўнг хам жавобгар томонидан қарздорлик тўлаб берилмаганлигини билдириб, даъвонинг 3.664.877 сўм ундириш талабидан воз кечиш тўгрисида ёзма ариза такдим этиб, ушбу аризани қабул қилишни ва даъвонинг қолган талабларини қаноатлантириб беришни сўради.

Суд мажлиси вақти ва жойи тўғрисида тегишли тарзда хабардор қилинган жавобгар, вакил иштирокини таъминламади. Шу сабабли суд, ишни Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси (бундан буён матнда ИПК деб юритилади)нинг 128, 170-моддаларига асосан унинг иштирокисиз кўриб чиқишни позим топали.

Суд, иш хужжатларини ўрганиб чиқиб, ишда иштирок этувчи шахсларнинг тушунтиришларини тинглаб, қуйидаги асосларга кўра даъвони қисман қаноатлантиришни, қолган қисмини қаноатлантиришни рад этишни, даъвонинг асоссиз сақланган 3.664.877 сўм ундириш талабидан воз кечишни қабул қилишни ҳамда ушбу талаб бўйича иш юритишни тугатишни лозим топади.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси 67-моддасининг учинчи қисмига кўра, Ўзбекистон Республикаси худудида иктисодий макон бирлиги, товарлар, хизматлар, меҳнат ресурслари ва молиявий маблағларнинг эркин ҳаракатланиши кафолатланади.

Даъво аризаси ва иш хужжатларидан кўринишича, тарафлар ўртасида 2023 йил 28 январда рақамсиз пахта хом ашёси ва уруғлик пахтани етказиб бериш ҳамда харид қилиш бўйича фьючерс шартнома (бундан буён матнда шартнома деб юритилади) тузилган.

Ўзбекистон Республикаси Фукаролик кодекси (бундан буён матнда ФК деб юритилади) 357-моддасининг биринчи қисмига кўра, шартнома тузилган пайтидан бошлаб кучга киради ва тарафлар учун мажбурий бўлиб қолади.

Шартноманинг 1.1-бандига асосан даъвогар 63 гектар ер майдонидан 180 тонна пахта хом ашёсини жавобгарга етказиб бериши, жавобгар эса ушбу махсулотни қабул қилиб олиш ва шартноманинг 4.1-бандига мувофиқ ҳақини тўлаш мажбуриятини ўз зиммасига олади.

ФК 465-моддасининг биринчи қисмига кўра, контрактация шартномасига мувофик қишлоқ хўжалиги маҳсулотини етиштирувчи қишлоқ хўжалиги маҳсулотини қайта ишлаш ёки сотиш учун бундай маҳсулотни харид қиладиган шахсга — тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу маҳсулотни қабул қилиш (қабул қилиб туриш), унинг ҳақини шартлашилган муддатда муайян баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

Шартноманинг 4.4-бандига кўра, жавобгар томонидан даъвогарга етказиб берилган пахта хом ашёси қийматининг якуний ҳисоб-китоблари терим учун ўтказилган пуллар ва бошқа харажатлар чегирилганидан қолган қисми ҳосил йилининг 31 декабрь санасига қадар, уруғлик пахтанинг 1-босқичида топширилган уруғлик пахта хом ашёси учун ҳисобланган устаманинг 50 фоизи микдорида уруғчилик хўжаликларига пахта хом ашёсини жавобгарга топширган вақтда тўловлар амалга оширилади.

Даъво аризасида баён этилишича, ФХ томонидан жавобгарга шартномага асосан 165 тонна 158 кг пахта хом ашёси белгиланган муддатда етказиб берилган. Бирок, жавобгар томонидан шартнома шартлари лозим даражада бажарилмасдан ушбу олинган маҳсулот қиймати тўлиқ тўлаб берилмаганлиги натижасида даъвогар олдида жами 589.191.213,26 сўмлик қарздорлик вужудга келган.

Мазкур қарздорлик ва ҳисобланган жарима суммасини 5 кунлик муддатда тўлаб бериш тўғрисидаги Кенгашнинг 2024 йил 3 февралдаги 17-сонли талабномаси жавобгар томонидан оқибатсиз қолдирилган ҳамда қарздорлик бартараф этилмаган.

Шу сабабли даъвогар манфаатида Кенгаш судга жавобгардан 589.191.213,26 сўм асосий қарз, 117.838.243 сўм жарима, асоссиз сақланган 3.664.877 сўм ундириш тўгрисидаги даъво аризаси билан мурожаат қилишга мажбур бўлган.

ФК 234-моддасининг иккинчи қисмига кўра, мажбуриятлар шартномадан, зиён етказиш натижасида ҳамда ушбу Кодексда кўрсатилган бошқа асослардан келиб чиқади. Ушбу ҳолатда тарафлар ўртасидаги мажбурият шартномадан келиб чиққан.

ФКнинг 236-моддасига кўра, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонунчилик талабларига мувофик, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса

иш муомаласи одатларига ёки одатда қўйиладиган бошқа талабларга мувофиқ лозим даражада бажарилиши керак.

ФК 244-моддасининг биринчи қисмига кўра, агар қонунчилик ёки шартномада бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса, мажбуриятни бажаришни кечиктиришга ёки уни бўлиб-бўлиб бажаришга йўл қўйилмайди.

Жавобгарнинг қарзи иш материалларидаги шартнома, ҳисобварақ-фактуралар, солиштирма далолатнома, талабнома, ишда иштирок этувчи шахсларнинг суд муҳокамасидаги тушунтиришлари билан тасдиқланади.

Маълум бўлишича, судга даъво аризаси билан мурожаат қилинганидан сўнг ҳам жавобгар томонидан қарздорлик тўлаб берилмаган. Шу сабабли суд, даъвонинг асосий қарз ундириш ҳақидаги талабини қаноатлантиришни лозим топади.

Бундан ташқари, даъво аризасида жавобгардан шартномага асосан 117.838.243 сўм микдорда жарима ундириш талаби билдирилган.

ФК 260-моддасининг биринчи қисмига кўра, қонунчилик ёки шартнома билан белгиланган, қарздор мажбуриятни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган такдирда кредиторга тўлаши шарт бўлган пул суммаси неустойка хисобланади.

ФКнинг 261-моддасига мувофик, неустойка жарима ёки пеня шаклида бўлади. Қарздор мажбуриятларни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган ҳолларда тўлайдиган ва, қоида тариқасида, қатъий пул суммасида ҳисобланадиган неустойка жарима ҳисобланади. Қарздор мажбуриятларнинг бажарилишини кечиктириб юборганида тўлайдиган ва ўтказиб юборилган муддатнинг ҳар бир куни учун мажбуриятнинг бажарилмаган қисмига нисбатан фоиз билан ҳисобланадиган неустойка пеня ҳисобланади.

Шартнома 5.4-бандининг биринчи қисмида мазкур шартномага мувофиқ белгиланган муддатларда бўнак (аванс) маблағларини, топширилган (юклаб жўнатилган) пахта хом ашёси ҳақини тўлашдан асоссиз бўйин товлаганлиги учун жавобгар даъвогарга белгиланган устамалар тўланиши инобатга олинмаган ҳолда асоссиз тўлашдан бўйин товлаган сумманинг 20 фоизи микдорида жарима тўлаши кўрсатилган.

Даъвогар томонидан жарима суммаси тўғри хисобланган.

ФК 333-моддасининг биринчи қисмига кўра, қарздор айби бўлган такдирда, мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун, агар қонунчиликда ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, жавоб беради.

ФКнинг 326-моддасига мувофик, агар тўланиши лозим бўлган неустойка кредиторнинг мажбуриятини бузиш окибатларига номутаносиблиги кўриниб турса, суд неустойкани камайтиришга ҳақли. Бунда қарздор мажбуриятни қай даражада бажарганлиги, мажбуриятда иштирок этаётган тарафларнинг мулкий аҳволи, шунингдек кредиторнинг манфаатлари эътиборга олиниши керак. Суд алоҳида ҳолларда қарздор ва кредиторнинг манфаатларини ҳисобга олиб, кредиторга тўланиши лозим бўлган неустойкани камайтириш ҳуқуқига эга.

Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўгрисидаги фукаролик конун хужжатларини кўллашнинг айрим масалалари ҳақида" 2007 йил 15 июндаги 163-сонли қарори 4-бандининг биринчи ва иккинчи қисмларида, ФКнинг 326-моддасига мувофик суд қарздор

томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, мажбуриятда иштирок этувчи тарафларнинг мулкий ахволини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, неустойка микдорини камайтиришга хакли эканлиги, шу билан бирга неустойканинг энг кам микдори ФКнинг 327-моддасида кўрсатилган фоизлар микдоридан кам бўлмаслиги лозимлигини эътиборга олишлари тўғрисида судларга тушунтириш берилган.

Суд, тўланиши лозим бўлган неустойка кредиторнинг мажбуриятини бузиш оқибатларига номутаносиблигини, тарафларнинг мулкий ахволини, ўз навбатида мажбуриятни бажариш ҳам жавобгар томонидан кечиктирилганлигини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, даъвонинг пеня ундириш тўғрисидаги талабини қисман, яъни 31.000.000 сўмга қаноатлантиришни, қолган қисмини қаноатлантиришни рад қилишни лозим топади.

Шунингдек, даъво аризасида жавобгардан асоссиз сақланган 3.664.877 сўм ундириш талаби билдирилган. Бироқ, суд мухокамасида даъвогар томонидан судга ушбу талабдан воз кечиш тўғрисида ёзма ариза тақдим этилди.

ИПК 157-моддасининг биринчи, иккинчи ва тўртинчи қисмларига кўра, даъвогар ишни биринчи инстанция судида кўриш чоғида ишнинг мазмунан кўрилиши якуни бўйича чиқариладиган суд ҳужжати қабул қилингунига қадар даъвонинг асосини ёки предметини ўзгартиришга, даъво талабларининг микдорини кўпайтиришга ёки камайтиришга ҳақли. Даъвогар ишни ҳар қандай инстанция судида кўришда тегишли суд инстанциясида ишни кўриш якуни бўйича чиқариладиган суд ҳужжати қабул қилингунига қадар даъводан тўлиқ ёки қисман воз кечишга ҳақли. Даъвонинг асосини ёки предметини ўзгартиришни, даъво талаблари микдорини кўпайтиришни ёки камайтиришни, даъвогарнинг даъводан тўлиқ ёки қисман воз кечишини қабул қилиш ҳақида ёхуд қабул қилишни рад этиш тўғрисида ажрим чиқарилади.

Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг "Биринчи инстанция суди томонидан иктисодий процессуал конун нормаларини кўллашнинг айрим масалалари тўгрисида" 2019 йил 24 майдаги 13-сонли карори 13-бандининг бешинчи кисмида суд мажлиси давомида такдим этилган даъвонинг предмети ёки асосини ўзгартириш, даъво талаблари микдорини кўпайтириш ёки камайтириш, даъводан воз кечиш ҳакидаги ариза иш юритишга қабул қилинганлиги суд мажлисида эълон қилиниб, бу ҳақда суд мажлиси баённомасига киритилиши ҳамда ажримда ёки ҳал қилув қарорида кўрсатилиши лозимлиги белгиланган.

ИПК 110-моддаси биринчи қисмининг 6-бандида даъвогар даъвосидан воз кечган ва суд уни қабул қилган бўлса, суд иш юритишни тугатиши белгиланган.

ФХнинг асоссиз сақланган 3.664.877 сўм ундириш ҳақидаги даъво талабидан воз кечиши қонунчиликка хилоф эмаслиги, бошқа шахсларнинг ҳуқуқлари ва қонун билан қўриқланадиган манфаатларини бузмаслигидан келиб чиқиб, суд ушбу воз кечишни қабул қилишни ва мазкур талаб бўйича иш юритишни тугатишни лозим топади.

ИПК 118-моддасининг биринчи, учинчи ва олтинчи қисмларида суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилиши, даъвогар тўлашдан белгиланган тартибда озод қилинган давлат божи, агар жавобгар бож тўлашдан озод қилинмаган бўлса, қаноатлантирилган даъво талаблари миқдорига мутаносиб равишда жавобгардан республика бюджети даромадига ундирилиши, агар даъвогар томонидан билдирилган неустойкани

ундириш ҳақидаги талаб асосли бўлиб, бироқ унинг миқдори қонунчиликда белгиланган ҳуқуқдан фойдаланилган ҳолда суд томонидан камайтирилган бўлса, суд харажатларининг камайтирилиши ҳисобга олинмаган ҳолда ундирилиши лозим бўлган неустойка суммасидан келиб чиққан ҳолда, суд харажатлари жавобгарнинг зиммасига юклатилиши лозимлиги белгиланган.

"Давлат божи тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни билан тасдиқланган "Давлат божи ставкаларининг миқдорлари" 2-бандининг "а" кичик бандига кўра, мулкий хусусиятга эга даъво аризаларидан даъво баҳосининг 2 фоизи миқдорида, бироқ БҲМнинг 1 бараваридан кам бўлмаган миқдорда давлат божи тўланиши лозим.

Суд, даъво қисман қаноатлантирилганлиги, даъвонинг асоссиз сақланган 3.664.877 сўм ундириш тўгрисидаги талаби бўйича эса иш юритиш тугатилганлиги сабабли суд харажатларини тарафларнинг зиммасига уларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари миқдорига мутаносиб равишда юклашни, жавобгардан даъвогар фойдасига олдиндан тўланган 34.000 сўм почта харажати хамда Республика бюджетига 14.140.589,13 сўм давлат божи, даъвогардан эса Республика бюджетига иш юритиш тугатилган талаб бўйича 73.297,54 сўм давлат божи ундиришни лозим топади.

Юқоридагиларни инобатга олиб ҳамда ИПКнинг 110, 118, 128, 157, 170, 176-179, 180 ва 186-моддаларини қўллаб, суд

КАРОР КИЛДИ:

Даъво аризаси қисман қаноатлантирилсин.

Жавобгар "ARK ECO TEXTILE CLUSTER" масъулияти чекланган жамиятидан даъвогар "Зокир Шокир замин" фермер хўжалиги фойдасига 589.191.213,26 сўм асосий қарз, 31.000.000 сўм жарима, 34.000 сўм олдиндан тўланган почта харажати ундирилсин.

Даъвогар "Зокир Шокир замин" фермер хўжалигининг асоссиз сақланган 3.664.877 сўм ундириш тўғрисидаги даъво талабидан воз кечиши қабул қилинсин. Ушбу талаб бўйича иш юритиш тугатилсин.

Даъвонинг қолган қисмини қаноатлантириш рад этилсин.

Жавобгар "ARK ECO TEXTILE CLUSTER" масъулияти чекланган жамиятидан Республика бюджетига 14.140.589,13 сўм давлат божи ундирилсин.

Даъвогар "Зокир Шокир замин" фермер хўжалигидан Республика бюджетига 73.297,54 сўм давлат божи ундирилсин.

Хал қилув қарори бир ойдан сўнг қонуний кучга киради ҳамда ижро варақалари берилади.

Хал қилув қарори устидан шу суд орқали Бухоро вилоят судига ҳал қилув қарори қабул қилинган кундан эътиборан бир ойлик муддат ичида апелляция тартибида шикоят бериш (протест келтириш) мумкин.

Судья

Ф.Муродов